

ES regulējums dabas aizsardzības jomā

Dr. iur Ž.Mikosa
ERA European Law
Maijs 2021

Saturs

- ▶ ES Dzīvotņu un putnu direktīvu pārskats
- ▶ Fokuss uz dzīvotņu direktīvas 6. (3) pantu
- ▶ ES tiesas judikatūra

ES Dabas aizsardzības regulējums:

➤ Putnu Direktīva

Direktīva 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību (aizstāja 79/409/EEK)

➤ Biotopu Direktīva

Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (- BD)

- Invazīvo sugu reg., u.c.
- Starptautiskie līgumi:
 - CBD, Ramsāres, CITES, Bernes, Bonnas....
- Plānošanas dox (Bioloģiskās daudzv. Stratēģija 2030) - 30%-30%-10%-10% - 25 000 km
- [COM Vadlīnijas, EST judikatūra]
 - https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/index_en.htm

Institucionālais konteksts

Dalītā kompetence (LESD 4.p.)

- Subsidiaritātes princips (ainavu aizsardzība, augsnes aizsardzība)

ES tiesīga
rīkoties, lai
sasniegtu
191.p.mērķus -
«augsta līmeņa
vides
aizsardzību»

(Parasti)
Koplēmuma
procedūra -
QMV

Minimālā
harmonizācija
(LESD 193.p.)

Putnu un Biotopu - Dabas direktīvas

► Mērķis:

- Sugu un dzīvotņu **labvēlīgs** aizsardzības stāvoklis
 - «LAS» = BD 1.p.e); i)

► Uzdodot:

- Izveidot un aizsargāt Eiropas īpaši aizsargājamo ekoloģisko **teritoriju tīklu** (NATURA 2000)
- Nodrošināt **sugu aizsardzību**

Dabas direktīvas

► Vispārējie pienākumi:

► Putnu Direktīva

- Pienākumi veikt pasākumus, lai
 - Skaitliski uzturētu visu savvaļas putnu populācijas
 - kas atb. ekoloģiskām prasībām
 - ‘ pietiekamā mērā ’ saglabātu dzīvotnes
 - sugām nepieciešamos apjomos
- Attiecas uz putniem, putnu olām, putnu ligzdām un putnu dzīvotnēm.

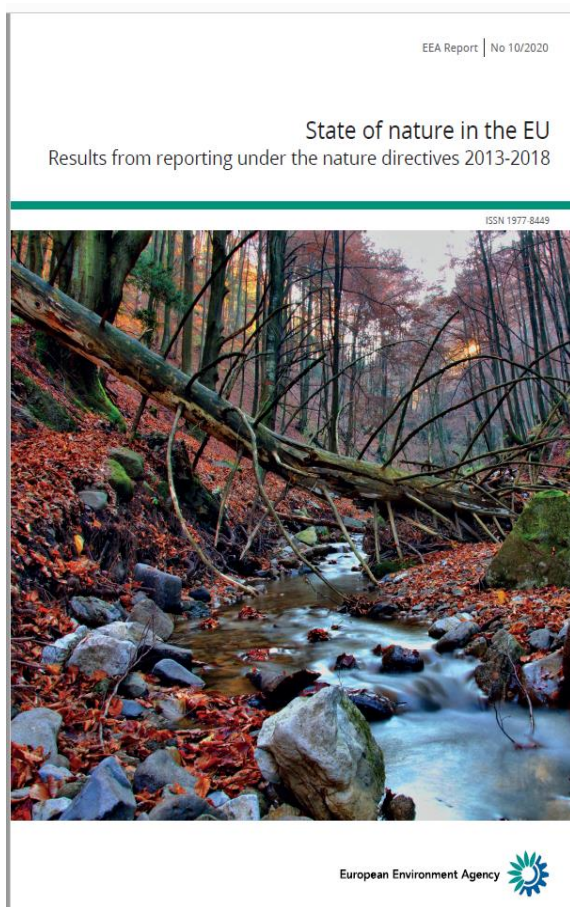
► Biotopu Direktīva:

- Sekmēt bioloģisko daudzveidību, aizsargājot...
- **Saglabāt/ atjaunot Eiropas nozīmes** dabiskās dzīvotnes, savvaļas floru, faunu

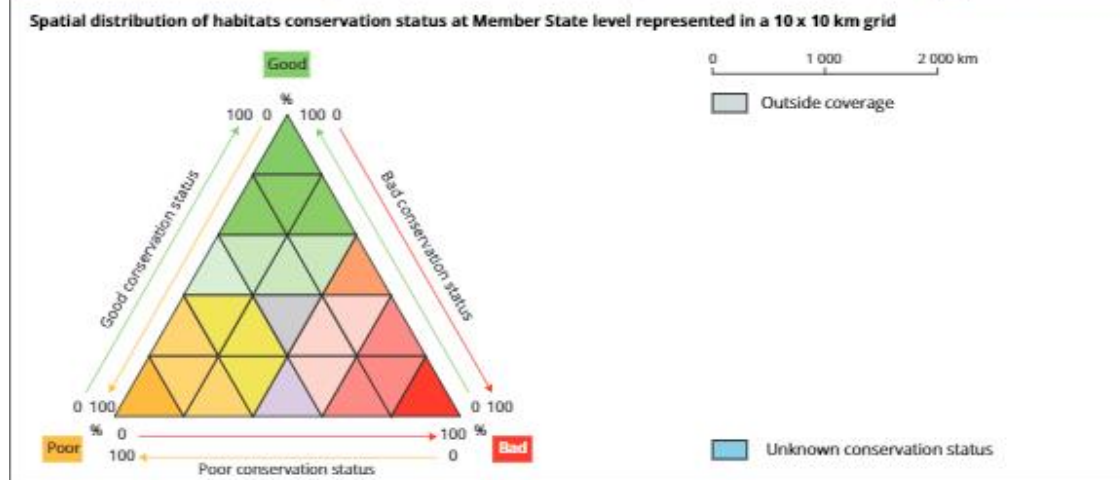
Putnu un Biotopu - Dabas direktīvas

- ▶ 1979/1992/2000 - Mūsdienās aktuāli?
 - ▶ Putnu sugas:
 - ▶ 47% - LAS (-5% no 2012)
 - ▶ 39% - neapmierinošs, slikts (+7%)
 - ▶ Dzīvotnes
 - ▶ 15% - labs
 - ▶ 81% - neapmierinošs, slikts (+6%)
- ▶ Latvijā
 - ▶ Dzīvotnes - ~10% labā
~ 60% ☹
 - ▶ Sugas- > 40% 😊
~ 50 % ☹ un neapmierinošs
(no tiem -20%☹ 5%😊)

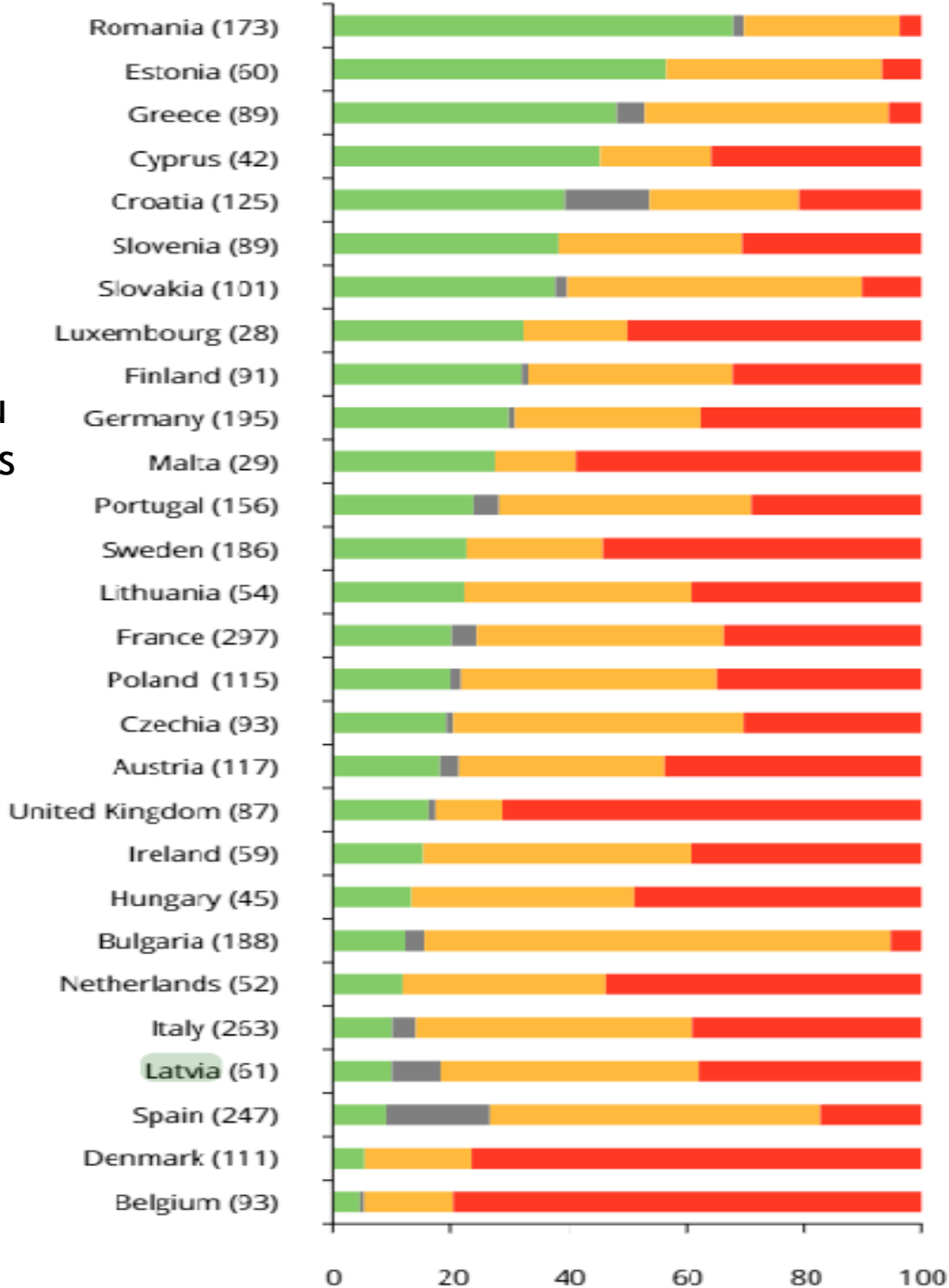
[https://www.eea.europa.eu/publications/
state-of-nature-in-the-eu-2020](https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020)

EEA 2020

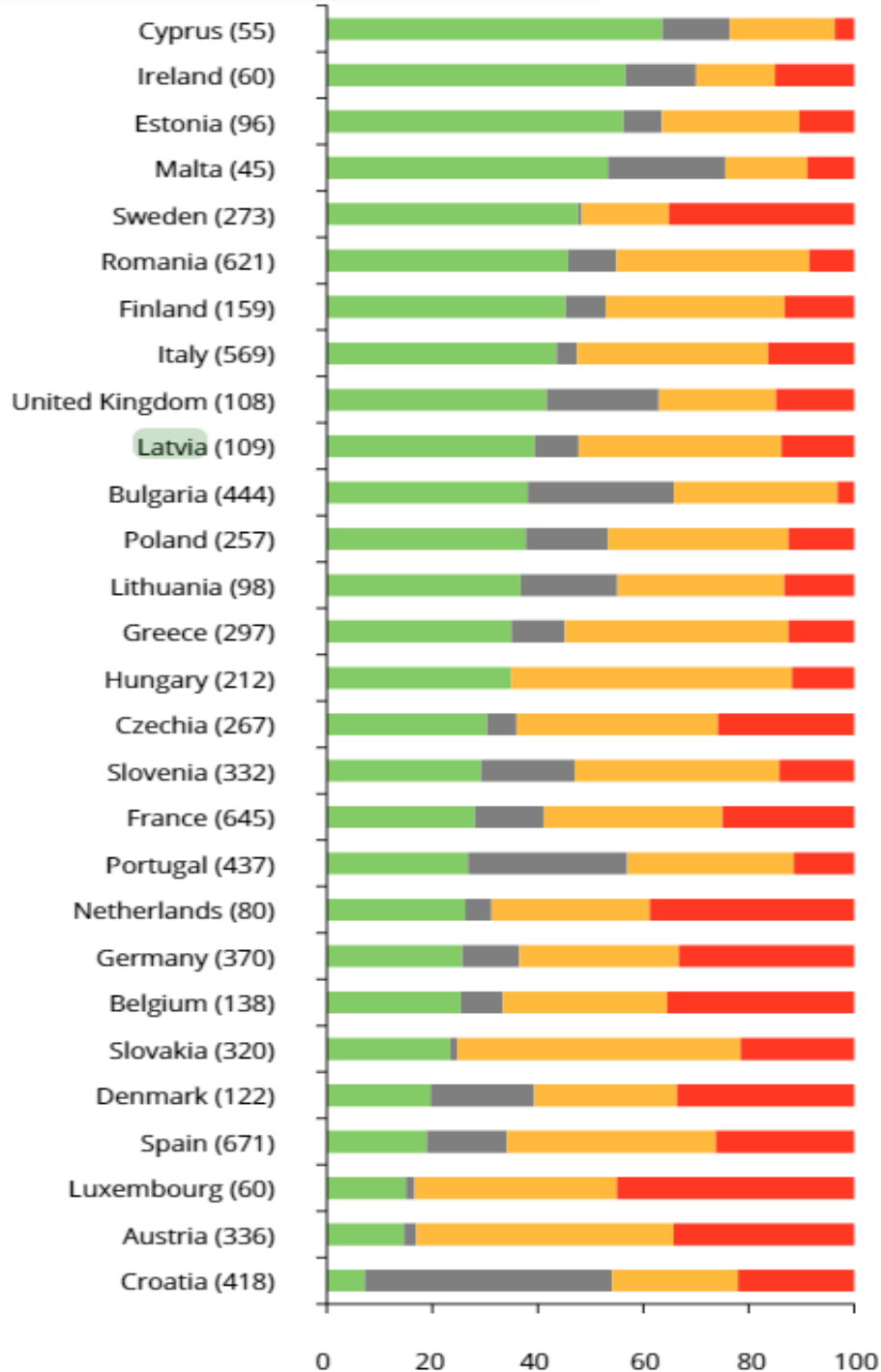
Biotopu stāvoklis ES

EEA,
2020

Sugu stāvoklis ES

EEA
2020

Dabas direktīvas = galvenais ES instruments

► Neefektīvs?

► *REFIT* novērtējums (2016)

https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/index_en.htm

► Secinājumi

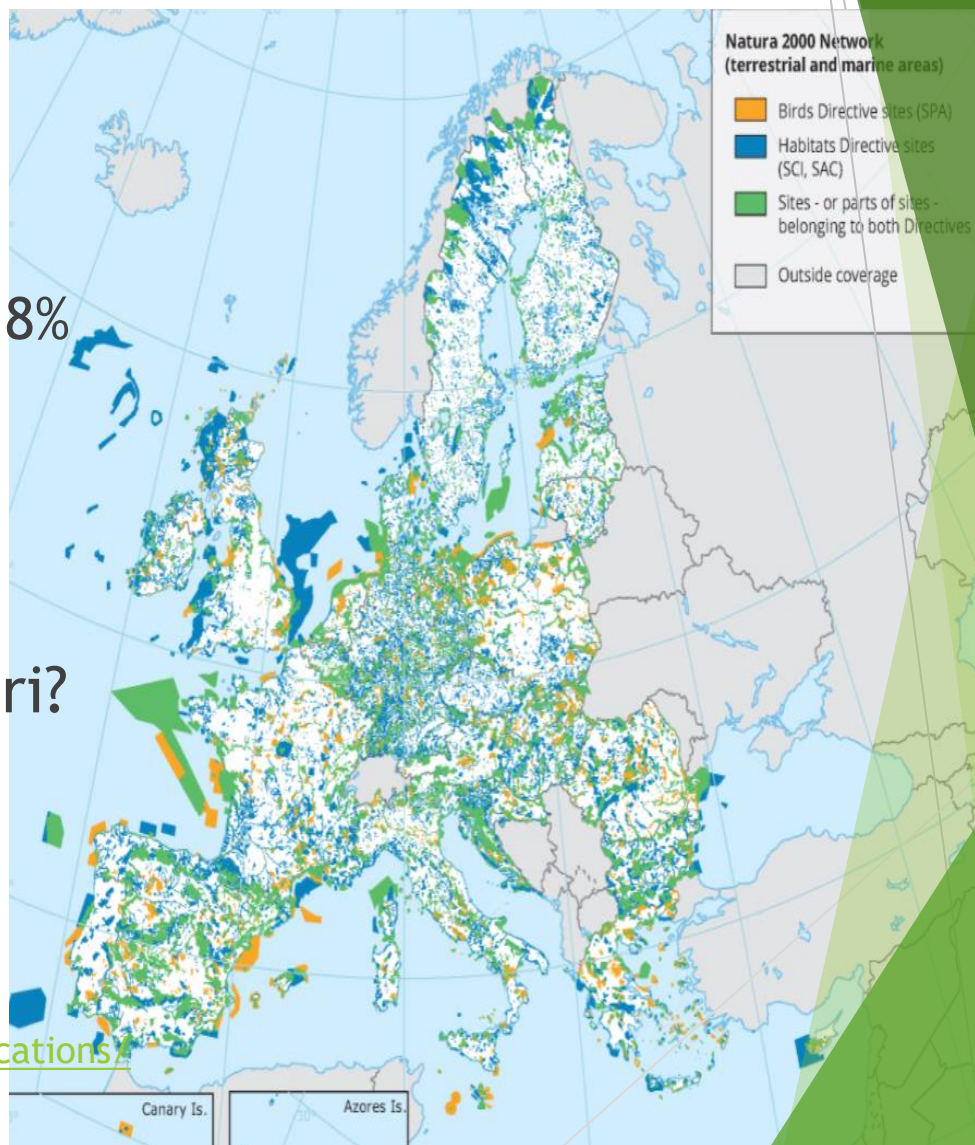
(«pierādījumos balstīti»):

- Efektīvs, samērīgs, nepieciešams
 - Ir arī uzlabojumi (vilku populācija u.c.)
- Galv. trūkumi - neefektīva, nepilnīga ieviešana

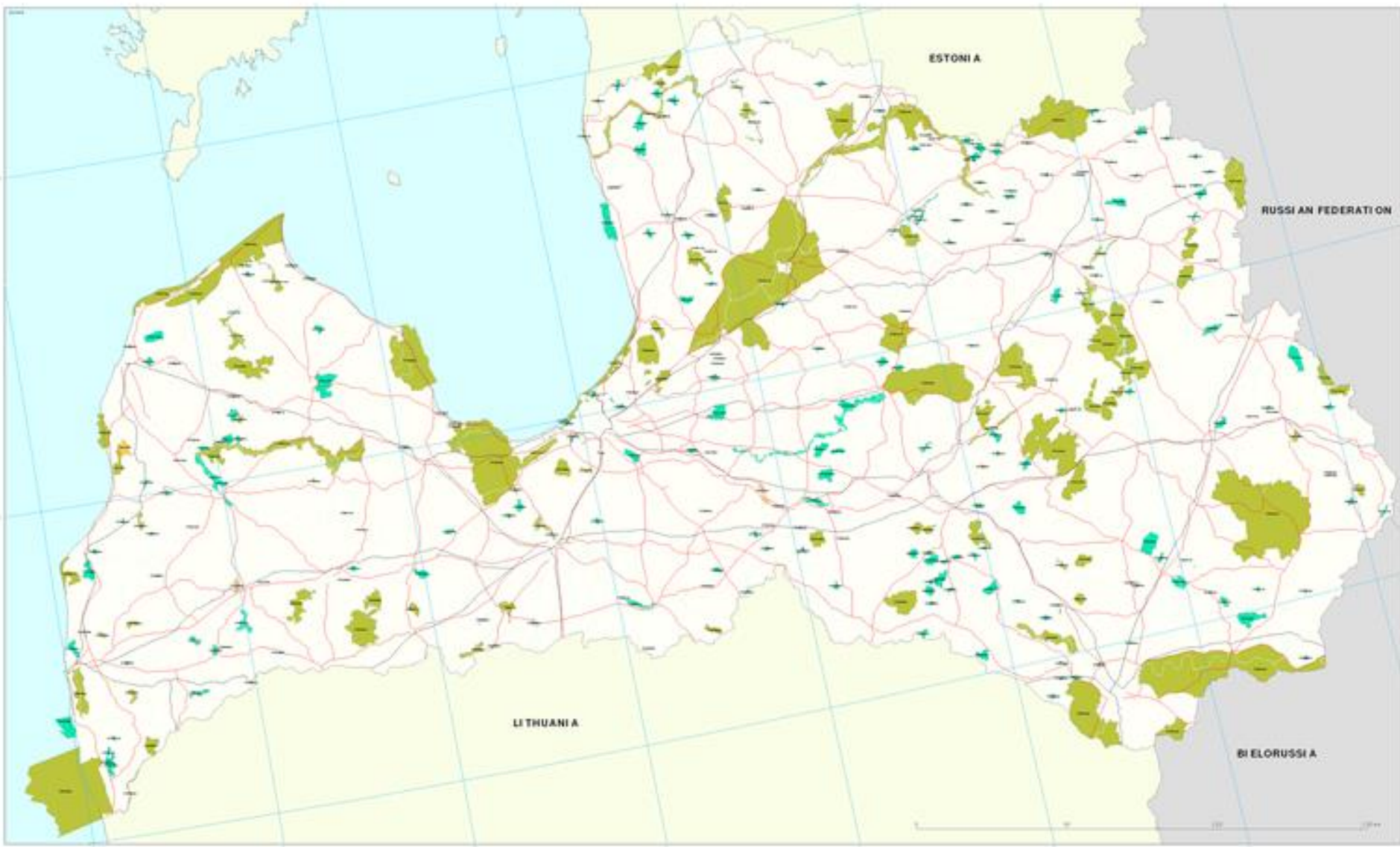
Dzīvotņu un sugu aizsardzība - *Natura 2000*

- ▶ Fokuss -
piemērotākās
teritorijas
 - ▶ Sauszemē ~ 18.18%
 - ▶ Jūras - 9%
 - ▶ > 27 700 vietas
- ▶ Buferzonas &
ekoloģiskie koridori?
 - ▶ BD 3 & 10.pp.
 - ▶ PD 4(4).p.

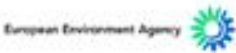
[https://www.eea.europa.eu/publications/
state-of-nature-in-the-eu-2020](https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020)

					Proportion European land area of		
	land area in km ²	Number of sites			Member State covered by :		
	(Europ. part)	SCI	SPA	N2K	SCI	SPA	N2K
Austria	83859	253	99	300	10,96%	12,13%	15,13%
Belgium	30528	281	255	310	10,73%	10,42%	12,73%
Bulgaria	110910	233	119	339	29,99%	22,74%	34,46%
Cyprus	5736	40	30	63	13,11%	26,74%	28,82%
Czech Republic	78866	1112	41	1153	10,08%	8,92%	14,14%
Germany	357031	4554	742	5211	9,40%	11,27%	15,46%
Denmark	43093	261	113	350	7,37%	6,05%	8,34%
Estonia	45226	542	66	568	17,21%	13,67%	17,87%
Spain	504782	1467	647	1863	23,28%	20,07%	27,31%
Finland	338145	1721	468	1865	14,36%	7,29%	14,45%
France	549192	1369	397	1766	8,78%	7,99%	12,84%
Greece	131940	241	202	419	16,21%	20,94%	27,09%
Croatia	56594	741	38	779	28,34%	30,10%	36,58%
Hungary	93030	479	56	525	15,52%	14,78%	21,44%
Ireland	70280	430	165	595	10,19%	6,13%	13,13%
Italy	301333	2321	610	2596	14,21%	13,31%	18,97%
Lithuania	65301	476	84	551	9,63%	8,47%	12,38%
Luxembourg	2597	48	18	66	16,02%	16,10%	27,03%
Latvia	64589	328	99	333	11,49%	10,23%	11,53%
Malta	316	35	21	48	12,66%	5,06%	12,97%
Netherlands	41526	138	77	195	7,55%	11,48%	13,29%
Poland	312685	849	145	987	10,93%	15,48%	19,56%
Portugal	91990	106	62	165	17,05%	10,01%	20,67%
Romania	238391	435	162	597	16,91%	15,31%	22,74%
Sweden	414864	3988	544	4084	13,20%	6,11%	13,32%
Slovenia	20273	324	31	355	32,74%	25,00%	37,86%
Slovakia	48845	473	41	514	11,95%	26,83%	29,57%
United Kingdom	244820	660	272	930	5,38%	6,56%	8,57%
EU28	4346742	23905	5604	27527	13,87%	12,42%	18,15%

NATURA 2000: LATVIA

	Natura 2000 sites
	Natura 2000 sites (Natura 2000 sites)
	Natura 2000 sites (Natura 2000 sites)
	Natura 2000 sites (Natura 2000 sites)
	Natura 2000 sites (Natura 2000 sites)
	Natura 2000 sites (Natura 2000 sites)
	Natura 2000 sites (Natura 2000 sites)
	Natura 2000 sites (Natura 2000 sites)
	Natura 2000 sites (Natura 2000 sites)
	Natura 2000 sites (Natura 2000 sites)

Map of Latvia showing Natura 2000 sites. The map is based on data from the European Environment Agency (EEA) and the Ministry of Environment and Climate Change of Latvia. The map is not a scale map and does not show distances. The map is for informational purposes only.

Putnu un Biotopu aizsardzība

Latvijā

- ▶ Sugu un biotopu likums
- ▶ ĪADT lik. / MK not.
 - ▶ MK not. saraksti:
 - 93 biotopi

īpaši aizsargājamo biotopu saraksti
<http://likumi.lv/doc.php?id=13405>)

- > 700 sugas
<http://likumi.lv/doc.php?id=12821>

- 333 teritorijas (t.sk. 7 jūras) = Natura 2000

Biotoņu Direktīva - *Natura 2000*

- 1) Izveide (4.p.)
- 2) Aizsardzība (6.p.)
- 3) «Deklasifikācija» (9.p.)

1. DV izvēlas atbilstošās teritorijas, balstoties uz **ekoloģiskiem kritērijiem** (III Ann.) 4(1).p.

Lappel Bank C-44/95, COM v DE C-57/89

► *Ne soc.ekonomiski, ne vietējā specifiska - kad nosaka*

First Corporate Shipping C-371/98

2. KOM izvērtē (kopā ar zinātnisko konf.) un iekļauj listē (SCI/KNT) (+ 5.p)

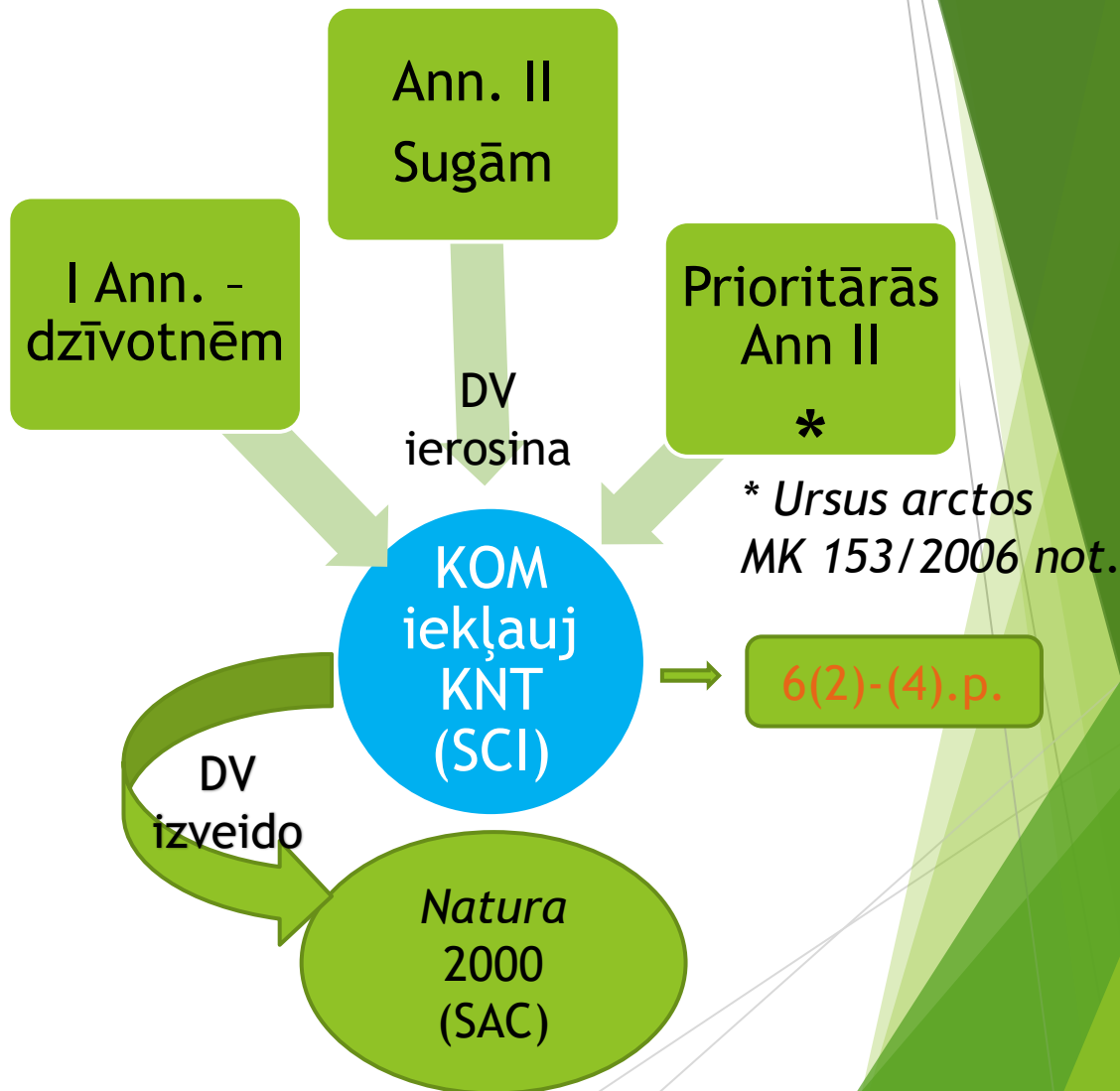
► C-117/03 (Dragaggi), C-244/05 (no DE)

3. DV ievieš KOM lēmumu (lik./not./AA/līg)
= SAC = ĪAT - Natura 2000

► SAC statusu var «pazaudēt» tikai ekoloģisku iemeslu dēļ (9.p.)

► Cascina Tre Pini (C-301/12)

Natura 2000 izveide - shematiski

Putnu Direktīva - SPA izveide

► PD 4.p.

► I Ann. putniem ➡ SPA

► Migrējošajiem putniem

«pirmām kārtām nosaka skaitliski un lieluma ziņā vispiemērotākās teritorijas»

«lai nodrošinātu to izdzīvošanu un vairošanos savā izplatības areālā»

► tikai ekoloģiskie kritēriji

COM v. Spānija (C-355/90)

► Visas «vispiemērotākās» sask.ar zinātnes standartiem - «Svarīgas putnu teritorijas»

COM v. NL (C-3/96)

► Aizsardzības režīms = BD, līdz ko nosaka kā SPA

► BD 7.p.

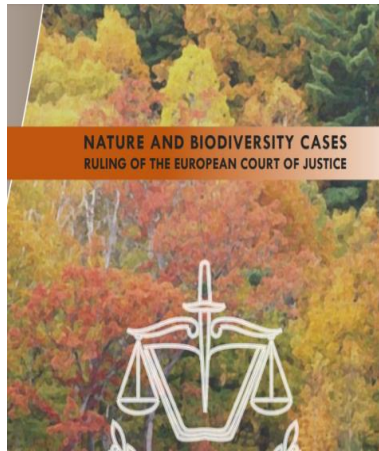
BD - aizsardzības tiesiskais režīms

6.pants

- ▶ DV pienākumi aizsargāt/apsaimniekot
 - ▶ 6(1) un 6(2)
 - ▶ (1) Izveidot nepieciešamos aizsardzības pasākumus... apsaimniekošanas plānus... - *visus, kas nepieciešami, lai sasniegtu mērķus*
 - ▶ C-508/04, COM v. AT / C-281/16
Hoekschewaards (poldera izslēgšana)
 - ▶ (2) pasākumi, lai izvairītos no biotopu pasliktināšanās un (būtiska) traucējuma sugām
 - ▶ COM v UK (C-6/04) (KI pienākumi)
 - ▶ Waddenzee C-127/02
 - ▶ Grüne Liga Sachsen (C-399/14) (*ne latv.val*)
- ▶ Novērtējuma un atļauju procedūra
 - ▶ 6(3) un (4)
 - ▶ (3) ATĻAUJAS procedūra - jāveic «atbilstošs novērtējums» (AA), ja **negatīvi ietekmē** - nevar atļaut plānu/projektu
 - ▶ (4) izņēmuma procedūra no 6(3)

BD 6(2).p.

- ▶ (2) nepieļaut pasliktināšanos, pienākums veikt atjaunošanu
 - ▶ *Risks / pamatota neg.ietekmes iespējamība*
- ▶ EST judikatūra (konstatējot 6(2).p. pārkāpumu):
 - ▶ C-117/00 COM v Īrija - pārganīšana
 - ▶ C-304/05 COM v IT - koku nociršana
 - ▶ C-388/05 COM v. IT - industriālie un n/īp. attīstības projekti
 - ▶ C-404/09 COM v. Spānija atvērtā tipa raktuves (esošo darbību ietekme uz brūniem lāčiem)
 - ▶ C-241/08 COM v FR - vispārējs nosacījums - ka konkrētas darbības (t.sk. medības) neietekmē
 - ▶ C-293/17 & C-294/17 *Coöperatie Mobilisation for the Environment* UA - slāpekļa nogulsnešanās

BD 6(3) un (4).pp.

► (4) izņēmums

- Nav alternatīvu
- Ir sevišķi svarīgas sabiedrības intereses (arī soc.ekon., izņemot (*))
- Jānosaka kompensējoši pasākumi
- Ja prioritārās sugas/biotopi COM akcepts

► ĪADT 43.p.

► KOM «atļaujas»:

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/opinion_en.htm

► (3) Atļaujas un novērtējuma procedūra:

- «visiem plāniem un projektiem»,
- kas varētu būtiski ietekmēt N2000 teritoriju
- atsevišķi vai kopā ar citiem

► Ja aptverts ar 6(3) - sabiedrības līdzdalība

C-243/15 (VLK II)

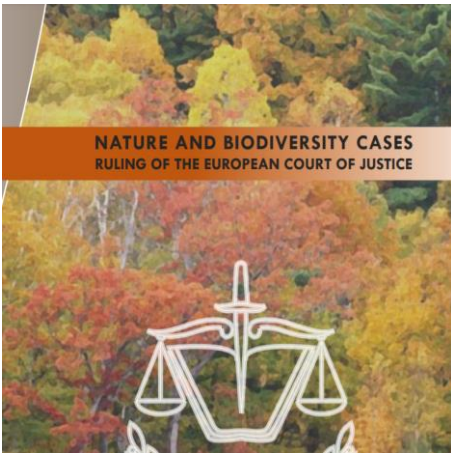
► KI tiesības atļaut ieceri **tikai**, ja pārliecinājusies, ka tā **negatīvi neietekmēs** N2000 integritāti

C-127/02 Waddenzee

- jāveic AN, ja pastāv iespējamība “*mere probability*” - ja nevar, balstoties uz objektīvu informāciju, izslēgt iespējamību, ka varētu neietekmēt
- Piesardzības principa piemērošana
 - Para 44

BD 6(3)-(4)

- ▶ Novērtēšanas un atļaušanas izaicinājumi
- ▶ EST judikatūra:
 - ▶ C-127/02 Waddenzee -
 - ▶ «plāni/projekti», ja daudzus gadus jau veic.
 - ▶ 6(2) un 6(3) «attiecības»
 - ▶ C-239/04 Castro Verde (COM v. Sp)
 - ▶ negatīva ietekme, neizvērtētas alternatīvas
 - ▶ Alternatīvas jāvērtē, neskatoties uz grūtībām
 - ▶ C-258/11 Sweetman - varbūtības vērtējums
 - ▶ C-404/09 COM v. Spānija (atvērtā tipa raktuves, brūnie lāči/medņi)
 - ▶ IVN v. AA un 6(3) & 6(4).pp. «attiecības»
 - ▶ C-254/19 Pleanala (Īrijas d.gāzes termināls)
 - ▶ «projekts» - atļaujas pagarināšana - AN?

Satv.Tiesa
Nr. 2010-56-03
*Zemes draugi
v. Pāvilostas
ter.pl.*

BD 6(3)-(4) (turp.)

- ▶ Kompensējoši pasākumi / alternatīvu vērtējums

- ▶ EST judikatūra:

- ▶ C-441/17 Białowieża Forest

Kompensējoši pasākumi

- ▶ C-521/12 Briels
 - ▶ C-387/15 & C-388/15 Saeftinghe
 - ▶ C-164/17 Grace & Sweetman
 - ▶ C-293/17 and C-294/17 Coöperatie Mobilisation..... (Slāpekļa nogulsņēšanās)
 - ▶ Arī 6(2) v. 6(3) lauks.darbība

Sabiedrības intereses

- ▶ C-182/10 Solvay (infrastruktūras attīstība, lai izvietotu administratīvu centru - nav)
 - ▶ C-411/17 Inter-Environnement Wallonie
 - ▶ Elektroapgādes drošība

NATURE AND BIODIVERSITY CASES
RULING OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE

Sugu aizsardzība - atsevišķs nosacījumu kopums

► Apjoms (*scope*):

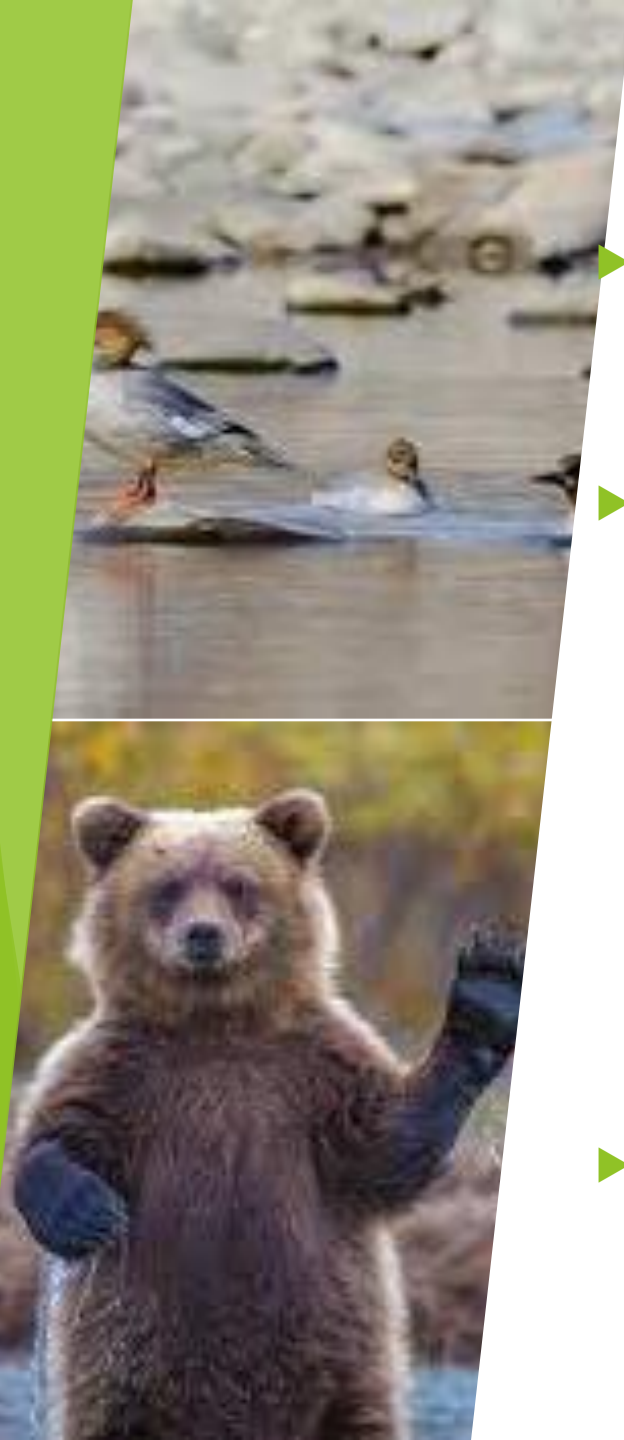
- Visi savvaļas putni ES teritorijā (PD)
- Savvaļas fauna un flora ES teritorijā

► Strikti aizliegumi ar regulētiem pieļauto rīcību nosacījumiem

- 5 - 8.pp. (PD)
- 12 - 15.pp. (BD)
- Pielikumu nozīmīgums
 - BD - Ann IV - > 400 sugu - strikts aizsardzības režīms gan N2000, gan ārpus / Par Ann V > 90 DV jānodrošina, ka to izmantošana neapdraud sugu LAS
 - PD (II - A&B daļas, III - A&B d.)

► Izņēmumi- «atkāpes» (*derogations*):

- PD 9.p.
- BD 16.p. ([KOM Vadlīnijas](#))

Sugu aizsardzība - atsevišķs nosacījumu kopums

► Putnu direktīva:

- Jāizveido tāds aizsardzības režīms I Pielikuma sugām, kurā aizliegts (5.p.):
 - *apzināti* nonāvēt vai sagūstīt putnus
 - *apzināti* iznīcināt vai bojāt putnu ligzdas un olas vai pārvietot to ligzdas
 - lasīt putnu olas dabā un paturēt tās pat tad, ja olas ir tukšas
 - *apzināti* traucēt putnus, jo īpaši vairošanās un ligzdošanas laikā...

C-441/17 Białowieża Forest

- turēt to sugu putnus, kuras aizliegts medīt un sagūstīt

► Izņēmumi:

- Ierobežota izmantošana (Ann II sugu)
- Tirdzniecība ar Ann III sugām
- Atkāpes (9.p.) →

Sugu aizsardzība - atkāpes

► Putnu direktīva - 9.panta atkāpes:

- 1) nav citu risinājumu
- 2) nepieciešams:
 - a. sabiedrības veselības aizsardzības un drošības interesēs:
 - lidojumu drošības interesēs,
 - lai nepieļautu **nopietnu kaitējumu** kultūraugiem, lauksaimniecības dzīvniekiem, mežiem, zvejniecībai un ūdeņiem,
 - lai **aizsargātu floru un faunu;**
 - b. **pētniecības**, populācijas atjaunošanai, nepieciešamo pavairošanu;
 - c. lai **stingri kontrolētos apstākļos** un **izlases veidā** atļautu **nelielā skaitā** sagūstīt, turēt vai citādi saprātīgi izmantot.

- ## ► LV (pētniecība-gredzenošana, stārķu ligzdas, savainotu putnu, jūras kraukļi - lai novērstu nopietnu kaitējumu akvakultūrai)

Sugu aizsardzība - atsevišķs nosacījumu kopums

► Biotopu direktīva (12.p.):

► Jāizveido tāds aizsardzības režīms, kurā aizliegts (IV Pielikuma (a) sugas):

- *apzināti* nonāvēt vai sagūstīt
- *apzināti* traucēt, jo īpaši...
- apzināta postīšana...

C-103/00 COM v. GR; C-221/04 COM v. Sp

- Vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšana vai iznīcināšana

C-447/19 (Eiropas kāmis, Īrija, «atpūtas vietas»)

► Izņēmumi:

- Ierobežota izmantošana (Ann V sugām)
- 16.p. atkāpes ➡

Sugu aizsardzība - BD atkāpes

► Biotopu direktīvas 16.panta atkāpes:

- 1) Ja nav apmierinošas alternatīvas un
- 2) Ja netiek kaitēts attiecīgo sugu populāciju saglabāšanai LAS dalībvalstis drīkst atkāpties no 12.- 15.pp., lai:

- aizsargātu savvaļas faunu un floru....
- novērstu nopietnu kaitējumu, jo īpaši labībai, mājlopiem, mežiem, zivsaimniecībai un ūdeņiem un citiem īpašuma veidiem;
- rūpētos par veselības aizsardzību un sabiedrības drošību v.c. sevišķi svarīgas sabiedrības intereses...
- izpēti un izglītības nolūkā...
- stingri uzraugot, selektīvā veidā un ierobežotā apmērā atļaut IV pielikumā uzskaitīto sugu atsevišķu īpatņu ieguvu

Sugu aizsardzība - 16.panta atkāpes (piemērošana)

Suga	Iegūtie īpatņi (skaits)	Pamatojums	Veiktā darbība
Raibgalvas purvuspāre <i>Leucorrhinia albifrons</i>	11	Izpētes un izglītības nolūkā	Nonāvēšana
Resnvēdera purvuspāre <i>Leucorrhinia caudalis</i>	1	Izpētes un izglītības nolūkā	Nonāvēšana
Liels mārslu zilenītis <i>Maculinea arion</i>	2	Izpētes un izglītības nolūkā	Nonāvēšana
Sarkanais plakanis <i>Cucujus cinnaberinus</i>	3	Izpētes un izglītības nolūkā	Nonāvēšana
Platā airvabole <i>Dytiscus latissimus</i>	146	Izpētes un izglītības nolūkā	Sagūstīšana, pēc tam atbrīvojot
Eiropas kokvarde <i>Hyla arborea</i>	1	Izpētes un izglītības nolūkā	Sagūstīšana, pēc tam atbrīvojot
Sila ķirzaka <i>Lacerta agilis</i>	2	Izpētes un izglītības nolūkā	Sagūstīšana, pēc tam atbrīvojot
Ūdeņu naktsšpārnis <i>Myotis daubentoni</i>	6	Izpētes un izglītības nolūkā	Sagūstīšana, pēc tam atbrīvojot
Natūza siskpārnis <i>Pipistrellus nathusii</i>	132	Izpētes un izglītības nolūkā	Sagūstīšana, pēc tam atbrīvojot
Dažādi siskpārņi	10179	dabas aizsardzības, izpētes nolūkos	Gredzenošana
Meža susuris <i>Dryomys nitedula</i>	2	Izpētes un izglītības nolūkā	Sagūstīšana, pēc tam atbrīvojot
Eirāzijas lūsis <i>Lynx lynx</i>	284	Atsevišķu īpatņu ieguve/limitētas medības	Nonāvēšana

Sugu aizsardzība - medības?

- ▶ Nav aizliegtas (arī N2000, izņ...), bet jāievēro īpaši nosacījumi, gan attiecībā uz īpaši aizsargājamām sugām (iesp. izņēmumi), gan metodēm (aizliegtas neselektīvas) u.c.
- ▶ Atkāpes (12. v. 16.p.):
 - ▶ C-342/05 COM v FIN (vilku medības)
- ▶ Atkāpes (16(1).p.)
 - ▶ C-674/17 Tapiola
 - ▶ C-88/19 ROM (vilki, ĢA viedoklis 2020)
 - ▶ «aizsardzības apjoms» (*scope*)
- ▶ DV individuālie izņēmumi (II, IV, V Ann)
LV (7 izņ.: II, IV, V vilks, bebrs.
Lūsim - tikai no II)

Kopsavilkums

- ▶ Strikti sugu un biotopu aizsardzības nosacījumi, kas izriet:
 - 1) no Putnu direktīvas (attiecībā uz visiem putniem, arī migrējošajiem - SPA = vismaz I Pielikuma)
 - 2) no Biotopu direktīvas - uz retām, apdraudētām sugām un dzīvotnēm (I un II Pielikums)
 - 3) Tām veido

KNT

Nature 2000

SPA

- ▶ Jaunu projektu/plānu apstiprināšanai - 6(3).p., ja negatīva ietekme - 6(4) (= izn)
- ▶ Esošo darbību ietekmju «uzraudzības» pienākums - 6(2)
- ▶ Atkāpes: BD 16.p., PD 9.p., lai aizsargātu citas sab.sv. interese
- ▶ ES tiesas judikatūra

